

Foto: Kaisa Kaer

FAILED ARCHITECTURE: MURELIKU ARHITEKTUURI UURIMINE

MARK MINKJAN, *inimgeograaf, uurija, failedarchitecture.com peatoimetaja*

Olles tunnistajaks ajastule, mida iseloomustavad kriisid, spekulatsioonid, tühi linnaruum ning arhitektuuri eriala inflatsioon ning samal ajal nähes disaini veebilehtedel avaldatavat lõputut voogu mitte-kriitilisi ja läikivaid renderdusi ning tühist marketingijuttu, usub Failed Architecture, et tekkinud on vajadus holistlikuma lähenemise järele. Arhitektuur on oma aja sotsiaalsete, majanduslike ja poliitiliste olude väljendus. Seetõttu on FA rohkem huvitatud kontekstist ja ehitatud ruumi alusdünaamikast kui selle välimusest.

Failed Architecture ei hinda arhitektuuri ega sildista hooneid „õnnestumisteks” või „nurjumisteks”. Pigem, kasutades provokatiivset nimetust „Failed Architecture” (eesti keeles „Nurjunud Arhitektuur”) püüame me ergutada inimesi küsima, mis vormib meie ehitatud keskkonda. Uurime juhtumeid ja arendusi, mis panevad meid kulmu kergitama. *Online* uurimustöö, avalike loengute ja debattide kõrval viib FA läbi ka objektidel toimuvaid töötubasid. Töötubades on esiplaanil holistiline 360-kraadine vaatlusmeetod. FA jaoks on oluline uurida arhitektuuri mitte ainult arhitektuuri diskursuses. Me näeme arhitektuuri kui kultuuriproducti, järelkult on meie elukeskkonna loomisel ja elukäigus sama olulised nii poliitilised, majanduslikud ja kui ka sotsiaalsed mõjud. Töötubade eesmärk on paigutada konkreetne hoone, naabruskond või linlik fenomen (tühjus, mässud, spekulatsioonid), mille suhe ümbritseva linnaruumiga on tajutatavalt problemaatiline, konteksti ning mõista selle rajasõltuvust. Koos grupi osalistega viib FA läbi mitmepäevase uurimuse, mis kaardistab konkreetse juhtumi ajaloo. Ehitatud keskkonda, sotsiaalselt konteksti, majandust, reputatsiooni ja poliitikat analüüsides valmib füüsiline ajajoon.

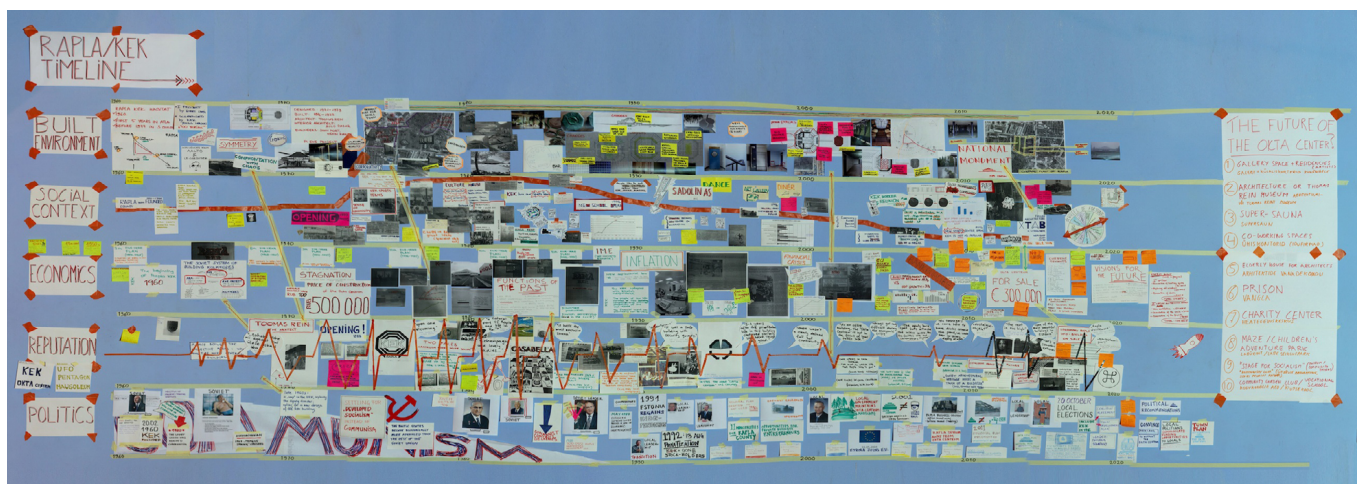

Foto: Ingeel Vaikla

Ajajoon näitab konkreetse juhtumi minevikku erinevate nurkade alt ja jätkub lähitulevikku selleks, et joonistada välja võimalikud arengutsenaariumid. Samuti näitab ajajoon erinevate faktorite ja dünaamikate (näiteks kuidas sotsiaalne olukord mõjutab reputatsiooni või kuidas poliitika mõjutab majandust, mis omakorda võib mõjutada hoone elu) suhet. Ajajoon ei ole vaatenurgaks uuritava teemale, vaid õpetab osalisi ruumilisi teemasid võrdleval meetodil analüüsima. FA meeskonna juhendamisel ning eeltöö abil viivad uurimust peamiselt läbi töötoas osalejad. Osalised tegelevad uurimusega internetis, arhiivis, viivad läbi intervjuusid ning kohaanalüüse. Samal ajal toimuvad ekspertloengud erinevatel teemadel, mis suhestuvad uurimisobjektiga – hoone arhitektuuri ajaloost ja sotsiaalsetest trendidest kultuuriteemade ja majanduslike arengusuundadeni.

Ajajoon on alguspunkt väidetava probleemi väljakutseid ning piiranguid, kuid eelkõige potentsiaali lahkavale debatile – nii konkreetse juhtumi kui ka sarnaste arengute teemal laiemas skaalas. FA on töötubasid läbi viinud väga erinevatel teemadel ja linnades, muuhulgas Berliini, Nottinghami ja Kopenhaageni modernistlikel elamualadel, Porto ja Belgradi 19. sajandi lagunevates naabruskondades, iganenud ja unustatud kontorihoonetes Amsterdamis, Rotterdamis ja Haagis ning Sofia ja Budapesti sotsialistlike hoonete varemetes.

RAPLA KEK: KEERULISTE AEGADE TALVEUNES

Meie kõige viimane töötuba¹ toimus Tallinna Arhitektuuribiennaalil. Koos partneritega b210st ja Linnalaborist valisime vastavalt Eesti arhitektuuripärandile, poliitilis-sotsiaalsele ajaloole ja kaasaegsele trendile nõukogude ruumipärandi ümbermõtestamiseks tüüpilise hoone. Üle 20 erineva taustaga (arhitektuur, urbanistika, fotograafia, helikunst, majandus jne) osaleja töötas katkematult viis päeva Rapla KEKi ehk kolhooside ehituskeskuse administratiivhoone analüüsimisel. Rapla KEKist sai kohe peale valmimist ikoonilise staatusega hoone ja see on tuntud nii Eestis kui väljaspool, samuti on hoone hiljuti saanud erilist tähelepanu Nõukogude arhitektuuri taasavastamise ja hindamise käigus. 1980. aastad olid KEKi õitsenguaastad, äri käis ja KEK funktsioneeris sagiva kogukonnakeskusena. Kuid uute realsuste tekkides on hoonel probleeme kasutajate leidmisega, füüsilise lagunemisega ning jäiga struktuuri kohandamisega muutuvate oludega, teiste kaubanduslike, kogukondlike ning sporditeenustega võistlemisega ning elujõulise ärimudeli loomisega.

Fakt, et kõik osalised ja FA said viibida neli ööd KEKi hoones, aitas uurimusele kindlasti kaasa.

1. Rapla KEK-i töötoast: www.linnalabor.ee/tegevus/75

TOIMUNUD

Foto: Ingel Vaikla

Foto: Kaisa Kaer

Peale sissejuhatust FA meetodisse ning Kaur Sarve loengut hoone ajalooost sõitsime piirkonnas ringi, et saada paremini aru Eesti peamiselt 1960.–1970. aastatel ehitatud keskkondade ruumilisest ülesehitusest. Kohtusime ka kohaliku omavalitsusega ja maavalitsusega, et rääkida tulevikuplaanidest ning KEKi rollist selle taustal. See osutus väga ebaselgeks, et mitte öelda koormavaks. Hoone tõstetakse rahvusliku monumendi staatusesse, samal ajal kui linn ja maakond ei suuda otseselt mõjutada eraomandisse kuuluva hoone tulevikku. Uurimusse panustasid ka arhitektuurimuseumi kuraator/uurija, põllumajandusministeeriumi maatoimingute juhataja, Rapla endine linnaeapea ja KEKi endised töötajad ning kohaliku kultuuri- ja ärielu esindajad.

Töötoa osalised võtsid ette hoone ajaloo, selle sotsiaalse, poliitilise ja majandusliku konteksti. FA meetod osutus toimivaks töövahendiks, mis paigutas situatsiooni perspektiivi, eraldas olulise informatsiooni ja suhte kontekstide, trendide ning oluliste momentide vahel. Kokkuvõttev ajajoon esitas rekonstrueeritud lugusid, kaugemaid arenguid ja sündmuseid, mis mõjutavad hoone saatust.

Hoolimata kõikidest probleemidest on Rapla KEKi hoonel tänu eristuvale disainile endiselt tugev identiteet ja koht kollektiivses mälus, ruumi alternatiivseteks kasutusteks ning võimalus osaleda sotsiaalmajanduslikes arengutes järgmise Euroopa vahendite perioodil.

* PEALE TÖÖTUBA KUULUTATI, ET HOONE MÜÜDI MAHA UUELE OMANIKULE, KES VÄIDETAVALT ALUSTAB (KÜLALIS) KORTERITE VÄLJAEHITAMISEGA JA JÄTAB ALLES SPORDIHALLI KORVPALLIMÄNGUDEKS.